

Lietuvos Respublikos Vyriausybei
LRVkanceliarija@lr.lt

2020 m. liepos 15 d.

Kopijos:

LR Finansų ministerija
finmin@finmin.lt

LR Ekonomikos ir inovacijų ministerija
kanc@emin.lt

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
post@socmin.lt

Seimo Biudžeto ir finansų komitetas
priim@lrs.lt; alina.brazdyliene@lrs.lt

Simonas Krėpšta, Grupės vadovas, Respublikos Prezidento vyriausiasis patarėjas

Simonas.krepsta@prezidentas.lt

DĖL MOKESTINĖS APLINKOS

Asociacija „Investors' Forum“ (toliau – Investuotojų Forumas), jungianti stambiausius ir aktyviausius investuotojus į Lietuvos ekonomiką, aktyviai dalyvauja teikdama pasiūlymus kaip pagerinti mokesčių sistemos efektyvumą ir konkurencingumą.

Investuotojų Forumas iš esmės teigiamai vertina prieš metus įvykdytą mokesčių ir socialinio draudimo sistemos reformą. Tačiau taip pat didelė vertybė yra sistemos stabilumas, ypač verslui. Be to, Lietuvai būdingas mokesčių įstatymų kaitaliojimas gruodžio mėnesį su biudžeto tvirtinimu apskritai yra labai ydinga praktika ir jos reikėtų vengti. Mokesčių įstatymų pakeitimai turi įsigalioti ne anksčiau, kaip po 6 mėnesių nuo paskelbimo.

Todėl pirmas ir pagrindinis Investuotojų Forumo pasiūlymas yra susilaikyti nuo skubotų mokesčių sistemos pokyčių. Viešam svarstymui skirti tik kelias dienas ir tikėtis kokybiškų pastabų, tinkamos diskusijos ar, galiausiai, kokybiškos teisėkūros apskritai nerimta.

Žemiau pateikiame konkrečias pastabas.

Socialinis draudimas, „Sodros“ įmokų lubos ir GPM progresinis tarifas darbo pajamoms

Padidinus maksimalų GPM tarifą darbo pajamoms iki 32%, Lietuvoje darbo santykių pajamos apmokestinamos daugiausiai iš visų pajamų rūšių ir daugiausiai Baltijos šalyse. Tokiu būdu tarptautiniam verslui aukštos kvalifikacijos specialistus bei vadovus bus palankiau samdyti Estijoje bei Latvijoje, o Lietuva praras tik prieš metus įgytą konkurencinį pranašumą. Siūlome nepamiršti, koks buvo 2018 m. įvykusios mokesčių reformos tikslas – sukurti palankesnes sąlygas gerai apmokamoms darbo vietoms Lietuvoje.

GPM tarifo padidinimas pajamoms, viršijančioms Sodros „lubas“ iki 32% iš esmės panaikina 2018 m. reformos rezultatus: Sodros „lubos“ mažina pajamų apmokestinimą 12,52%, o GPM tarifas didėja 12%. Be to, skaičiuojant GPM, sumuojamos visos gyventojų pajamos iš visų darbdavių, o taikant Sodros lubas, jos skaičiuojamos pagal kiekvieną darbdavį atskirai. Tai nėra nei logiška, nei teisinga, ir iškreipia pačią Sodros „lubų“ esmę ir sukuria nepagrįstai didelę mokesčių našta tiems darbuotojams, kurie metų eigoje turėjo daugiau nei vieną darbo sutartį, nors jie ir uždirbo tokią pačią pajamų sumą, kaip turintys vieną darbo sutartį. Tokio pobūdžio nuostatos pažeidžia mokesčių mokėtojų lygybės principą.

Siūlome:

1. Sugrąžinti buvusį 27 procentų gyventojų pajamų, viršijančių Sodros „lubas“, mokesčio tarifą.
2. Pakeisti Socialinio draudimo įstatymą taip, kad Sodros „lubos“ būtų taikomos draudžiamam asmeniui, o ne darbo vietai, t.y. sumuojant draudžiamąsias pajamas iš visų skirtingų šaltinių per metus.
3. Toliau nuosekliai eiti link „Sodros“ įmokų lubų ir bazių suvienodinimo, taip kad ilgainiui pasiektume daugumą vienodas draudimo sąlygas vidutiniam gyventojui, nepriklausomai nuo pajamų ar veiklos rūšies.
4. Perduoti Sodros ir PSD įmokų administravimą VMI.

Pelno mokesčio įstatymas

Diferencijuotas sektorinis apmokestinimas yra ne kas kita, kaip dar viena gyvulių ūkio apraiška. Pelno apmokestinimas turėtų būti vienodas visuose sektoriuose, o išimtys (tiek lengvatos, tiek progresiniai tarifai) turi būti taikomi visiems sektoriams vienodai – nesvarbu ar tai bankai, ar prekyba, ar žemės ūkis. Geriausias mokeskis yra toks, kurio bazė didelė, tarifas pakankamai nedidelis, o išimčių – kuo mažiau. Atitinkamai, siūlome grįžti prie 15% pelno mokesčio tarifo bankams ir visiems kitiems sektoriams ir vengti diferencijuotų sektorių pelno mokesčio tarifų.

Pelno mokesčio įstatymo 19 str. nustatyta, kad į kultūros vertybių registrą įtraukto ilgalaikio turto nusidėvėjimas ar amortizacija neskaičiuojami, išskyrus tokių pastatų rekonstravimo nusidėvėjimą.

Tokie pastatai paprastai yra senamiesčiuose, todėl net nerekonstruoti yra brangūs. Pirkdamas tokį pastatą verslui (naudoti kaip viešbutį, biurą, prekybines patalpas ir pan.) investuotojas atsiduria nepalankioje padėtyje lyginant su naujos „dėžutės“ pirkėju. Naują „dėžutę“ galima nudėvėti pelno mokesčio apskaičiavimo tikslais, o seną gražų pastatą – ne. Dabartinis reguliavimas daro investicijas į tokius objektus mažiau patrauklias, negu į naujas „dėžutes“, o tai ganėtina netoliaregiška.

Pažymėtina, kad kitos ES šalys (beje tos, kur architektūrinio paveldo tikrai daug – Austrija, Belgija, Danija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Airija, Italija, Liuksemburgas, Portugalija, Lenkija, Ispanija, Švedija, Nyderlandai) tokio apribojimo neturi. Taip pat tokio apribojimo neturi Jungtinė Karalystė.

Atitinkamai, siūlome naikinti šį apribojimą Lietuvoje.

Taipogi, Pelno mokesčio įstatymo 26 str. 2 dalyje nustatytu reguliavimu nepagrįstai diskriminuojami mokesčio mokėtojai, neturintys kolektyvinių sutarčių. Piktnaudžiavimo rizika kyla ne tuose vienetuose, kurie neturi kolektyvinių sutarčių, o tuose, kuriuose vieninteliai darbuotojai yra jų akcininkai ir (arba) šeimų nariai, bei tuose vienetuose, kuriuose mažas darbuotojų skaičius. Kita vertus, mažiems vienetams taikomos lengvatos (mažesnis pelno mokesčio tarifas ir pan.). Be to, atkreiptinas dėmesys, kad Pelno mokesčio įstatymo nuostatos nebuvo keičiamos, tuo tarpu lengvatos taikymo apimtis apribota dėl Darbo kodekso pataisų, kurios numatė kolektyvinių sutarčių sudarymą tik profsąjungas turinčiose bendrovėse. Atitinkamai, siūlome pakeisti šį straipsnį ir išdėstyti taip:

„2. Jeigu teikiant naudą vieneto darbuotojams ir (arba) jų šeimos nariams (sutuoktiniams, vaikams (jvaikiams) neįmanoma nustatyti konkretaus darbuotojo ir (arba) jo šeimos nario (sutuoktinio, vaiko (jvaikio) gautos individualios naudos, dėl tokios naudos teikimo patirtos išlaidos, kurios pagal kitas šio įstatymo nuostatas nėra priskiriamos leidžiamiems atskaitymams arba ribojamų dydžių leidžiamiems atskaitymams, mokestiniu laikotarpiu iš pajamų gali būti atskaitomos tik tuo atveju, kai tokios naudos teikimas numatytas vieneto kolektyvinėje sutartyje **arba vidinėje tvarkoje** ir šia nauda be diskriminacijos ir apribojimų turi teisę naudotis visi to vieneto darbuotojai. Iš pajamų atskaitoma šioje dalyje nurodytų išlaidų suma negali viršyti 5 procentų per mokestinį laikotarpį darbuotojams apskaičiuoto darbo užmokesčio (nuo kurio skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos) sumos. **Šios dalies nuostatos taikomos vienetams, kuriems taikomas šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytas pelno mokesčio tarifas.**

Dėl automobilių registracijos (taršos) mokesčio

Automobilio registracijos metu mokamas mokestis tinkamas, kai jis taikomas kaip prabangos mokestis. Taršos mokestis sietinas su automobilio naudojimu, todėl turėtų būti mokamas už laikotarpį (pvz., kartą per metus, arba atliekant eilinę techninę apžiūrą už laikotarpį iki kitos apžiūros – taip yra kaimyninėje Latvijoje).

Mokestį turėtų mokėti visi teršiantys, o ne įsigyjantys naujus (t.y. mažiau taršius) automobilius. Dabartinė įstatymo redakcija gali skatinti ne įsigyti naujas transporto priemones, o priešingai, kuo ilgiau eksploatuoti senas, taršias. Todėl įstatymą reikia keisti iš esmės.

Šešėlinės ekonomikos mažinimas

Siūlome:

1. Panaikinti nefiskalinius čekius viešojo maitinimo sektoriuje.
2. Sudaryti įvairesnes galimybes palikti arbatpinigius, sušvelninti arbatpinių apmokestinimo tvarką (apmokestinti GPM, tačiau ne socialinio draudimo įmokomis, kadangi arbatpinigiai nėra pajamos, gaunamos iš darbdavio).
3. Peržiūrėti galiojančią paramos teikimo sistemą ir susiaurinti jos aprėptį (gavėjų sąrašą, kriterijus).
4. Plačiau taikyti „atvirkštinio“ PVM taisyklę tose srityse, kur stebimas didžiausias PVM grobstymas.
5. Intensyviai operatyviai patikrinimus padidintos rizikos sektoriuose (statybos, autoremontas, viešojo maitinimo, turgaus, kirpyklių ir kt., kur vyrauja klientai – gyventojai ir atsiskaitymai grynaisiais).
6. Svarstyti galimybes nustatyti, kad visose prekybos vietose turi būti privaloma galimybė atsiskaityti ne grynais pinigais (kortele, elektroniniu pavedimu ar kitais būdais). Tartis su bankiniu sektoriumi dėl tvarkos ir kainų (įrenginių bei aptarnavimo).

Nepagrįstų lengvatų naikinimas

Siūlome naikinti kaip ekonomiškai ir socialiai nepagrįstas:

1. PVM lengvatą centriniam šildymui.
2. Daugumą nekilnojamo turto mokesčio lengvatų (NTMĮ 7 str., ypač išvardintas 2 dalyje).
3. GPM lengvatą žemės ūkio veiklai (GPMĮ 17 str. 1 d. 23 p.), taikant analogišką režimą, kaip kitai individualiai veiklai. Taipogi, panaikinti GPMĮ 17 str. 1 d. 51 p. ir 55 p.
4. Panaikinti Pelno mokesčio įstatymo 12 str. 1 d. 18 p.
5. Panaikinti Žemės mokesčio įstatymo 9 str. 4 d., pagal kurią žemės ūkio paskirties žemės mokestinė vertė dauginama iš koeficiento 0,35.
6. Teigiamai vertiname tai, kad buvo sumažintos kvotos žemės ūkyje naudojamam dyzelinui, tačiau lengvata dyzelinui turėtų būti naikinama iš esmės.

Investicinės ir konkurencinės aplinkos gerinimas mokestiniais instrumentais

Sveikintinas įgyvendintas sprendimas dėl VMI įpareigojančių sprendimų instituto įtvirtinimo. Tikime, kad šis pokytis prisidės prie mokestinės aplinkos aiškumo ir stabilumo.

Taip pat siūlome:

1. Plėsti „Sodros“ įmokų lengvatos aprėptį, taikomą akcijų planams įtraukiant kitus vertybinius popierius. T.y., pakeisti Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 11 str. 1 d. 25 p. ir išdėstyti jį taip:

- a. 25) nuo pagal pasirinkimo sandorius ar kitas ilgalaikes darbuotojų skatinimo priemonės gaunamų finansinių priemonių arba su finansinių priemonių vertės padidėjimu susietų skatinamųjų išmokų, (susietų su finansinių priemonių vertės padidėjimu, jei jų mokėjimo sąlygos buvo darbdavio ar jo grupės įmonės vadovybės patvirtintuose opcionų planuose), jeigu teisė į finansines priemones darbuotojams suteikiama arba su finansinių priemonių vertės padidėjimu susietos skatinamosios išmokos išmokamos ne anksčiau kaip po 3 metų, nepriklausomai nuo to, išmokas išmokėjo ar teisę į finansines priemones suteikė darbdavys ar su juos susiję asmenys.
2. XVII LRV programoje deklaruojama, jog valstybės pareiga – sudaryti sąlygas ir skatinti žmones sveikai gyventi. Taip pat akcentuojama, jog įvairūs tyrimai rodo, kad vienas piniginių vienetų, investuotas į sveikatos stiprinimo programas, sutaupo nuo 3 iki 5 piniginių vienetų. Savo programoje LRV teigia numačiusi ambicingą atskirų ministerijų vykdomos veiklos peržiūrą ir harmonizavimą, įskaitant įstaigų, organizacijų raginimą skirti dėmesio ir paramos jų darbuotojams įsigyjant ilgalaikius viešojo transporto bilietus, nemotorines transporto priemones, sporto klubų abonementus ir kt.

Aukščiau nurodytas sveikatos stiprinimo tikslas darbdavių buvo dalinai pasiektas savo darbuotojus draudžiant sveikatos draudimu, kuris 2019 m. buvo susiaurintas VMI komentaru, numatant, jog sveikatos priežiūros paslaugos (įskaitant sveikatinimo paslaugas) gali būti teikiamos tik licencijuotų sveikatos priežiūros įstaigų.

Atsižvelgiant į LRV programoje numatytus tikslus ir priemones, susijusias su sveikatos apsauga, siūlome atlikti sveikatos draudimą bei sveikatos priežiūrą reglamentuojančių teisės aktų pakeitimus, numatant, jog nelicencijuojamų asmenų teikiamos sveikatinimo paslaugos, skirtos prevenciškai apsaugoti nuo susirgimų ar stiprinti sveikatą, yra laikomos sveikatos priežiūros (sveikatinimo) paslaugomis ir šių paslaugų apimtimi praplėsti sveikatos draudimo, kuriam taikoma GPM lengvata, apimtį.

Mokesčių administravimo sistemos tobulinimas

Kalbant apie mokesčių administravimą, labai norėtūsi, kad kuriant ir tobulinant teisės aktus būtų žiūrima ne vien per turgaus prekeivių drausminimo, bet ir per sąžiningų didelių mokesčių mokėtojų aptarnavimo prizmę. Pavyzdžiui, naujai įsigaliojęs mokesčių mokėtojų skirstymas į patikimus ir nepatikimus iš esmės yra sveikintinas. Tačiau kiekybiniai kriterijai yra vienodi, nepriklausomai nuo mokesčių mokėtojo dydžio. Ta pati mokesčio nepriemokos suma (15,000 EUR) yra esminis kriterijus tiek turgaus prekeiviui, tiek didžiausiai šalies įmonei. Be to, pats įstatymų leidėjas teikdamas patvirtinimui patikimų mokesčių kriterijus nurodė, jog siekė tikslo diferencijuoti mokesčių mokėtojus pagal tai, kaip jie vykdo savo mokesčines prievoles ir netgi nurodė, jog MAĮ 40¹ straipsnio 4 punktą sietinas su padarytais reikšmingais ar pakartotiniais administraciniais nusižengimais, priskiriamais mokesčių administratoriaus kompetencijos

¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/a1aa60d05f2011e896f6c1bcc8cd3a8?jfwid=-rwipz6v5n>

sričiai, tuo tarpu patvirtinto įstatymo kriterijai remiasi ne tik mokestiniais, tačiau ir bendraisiais mokesčių mokėtojų patikimumo kriterijais.

Siūlome:

1. Taikant kiekybinius kriterijus laikytis proporcingumo principo ir sieti juos su mokesčių mokėtojo veiklos mastu. Pritariame mokesčių mokėtojų skirstymui į patikimus ir nepatikimus, tačiau šiuo metu visiems nustatytas vienodas mokesčių nepriemokos dydis turi būti diferencijuotas atsižvelgiant į mokesčių mokėtojo veiklos mastą.
2. Nustatant mokesčių mokėtojų patikimumo kriterijus atitinkamai remtis mokestinių prievolių, priskiriamų mokesčių administratoriaus sričiai, vykdymu. Šiuo metu MAJ yra nuoroda ir į tokius ANK straipsnius, kurie nėra susiję su mokestiniais pažeidimais.
3. Pasinaudojant gerąja kitų valstybių praktika, numatyti ne baudimo pagrindu paremtus kriterijus, kurie apibrėžia patikimą mokesčių mokėtoją, o atvirkščiai nustatyti pozityvius kriterijus, kurių galėtų siekti mokesčių mokėtojai, norėdami būti priskirti patikimiems mokesčių mokėtojams, galbūt net numatyti kelių žingsnių sistemą (auksiniai, sidabriniai ar pan.). Be to, didinti paskatas patikimiems mokesčių mokėtojams (gerinti aptarnavimą, trumpinti terminus, teikti papildomas paslaugas).

Kita sisteminė mokesčių teisėkūros problema – pernelyg „kūrybiškas“ ES direktyvų ar EBPO rekomendacijų perkėlimas į Lietuvos teisę. Pavyzdžiui, kelis metus dirbę EBPO specialistai rekomendavo sandoriuose dėl mažos vertės paslaugų teikimo tarp asocijuotų asmenų taikyti supaprastintą tvarką. T.y., atsisakyti reikalavimo kiekvienu atveju tokioms paslaugoms atskiru palyginamuoju tyrimu grįsti antkainį ir vietoje to taikyti standartinį 5 procentų antkainį. Deja, Lietuvos teisės akte, įgyvendinančiame naujausias EBPO rekomendacijas, šio supaprastinimo nėra. Tai reiškia, kad visos tarptautinės įmonių grupės, kurios vykdo veiklą ir Lietuvoje, vien tik susidurs su papildoma administracine našta, nesukuriančia niekam jokios pridėtinės vertės.

Siūlome:

1. Perkelti į nacionalinę teisę ES teisės nuostatas arba EBPO gaires laikytis principo, kad turi būti perkelti visi supaprastinimai, nebent yra svarių priežasčių elgtis kitaip. Tačiau tai turėtų būti tikrai svarios priežastys ir išimtiniai atvejai.
2. Perkelti į nacionalinę teisę EBPO rekomenduojamą supaprastinimą (5 procentų antkainį) mažos vertės paslaugoms.

Kiti pasiūlymai dėl mokesčių administravimo tobulinimo:

1. Atsižvelgiant į tai, kad į nacionalinę teisę yra perkeltos visos esminės EBPO gairės dėl sandorių tarp asocijuotų asmenų kainodaros, taipogi į tai, jog tiek Mokesčių administravimo įstatyme, tiek konkrečiuose mokesčių įstatymuose yra visos būtinos antivengiminės nuostatos siūlome naikinti toliau išvardintus anachronistinius teisės aktus:
 - a. Vyriausybės 2003 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. 1575 patvirtintas „Pajamų arba išmokų apibūdinimo iš naujo taisyklės“;
 - b. Vyriausybės 2002 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 321 patvirtintą „Atskaitymų, susijusių su pajamų uždirbimu per nuolatines buveines, nustatymo tvarką“.

2. Patobulinti Mano VMI portalo funkcionalumą. Šiuo metu, pateikus per Mano VMI bet kokį dokumentą – prašymą, paklausimą ar pan., matyti tik informacija, kad dokumentas priimtas, jo data ir kokios papildomos informacijos reikalauja VMI. Tuo tarpu mokesčių mokėtojas nemato jokios su rašto vykdymu susijusios informacijos bei priimtų sprendimų, todėl, norėdama domėtis vykdymo eiga, turi telefonu ieškoti rašto vykdytojų, komunikuoti kitais būdais (pavyzdžiui, elektroniniu paštu) ir tokiu būdu tęsti komunikaciją. Portalas turi ir kitų trūkumų. Pavyzdžiui teikiant analogišką prašymą, kuris jau buvo priimtas ir patenkintas praėjusiais metais, sistema ne tik kad nesiūlo kurti dokumentą ankstesniojo pagrindu, bet dar ir reikalauja iš naujo prikabinti visus dokumentus, kurie jau buvo prikabinti prieš metus. Tokie sistemos nepatogumai gaišina mokesčių mokėtojų laiką ir neskatina jų plačiau naudotis VMI sukurtomis sistemomis ir elektroninėmis paslaugomis.
4. Gyventojų pajamų apmokestinimo tikslu įteisinti „investicines sąskaitas“. Atsidarę investicines sąskaitas Lietuvos bankuose gyventojai mokėtų pajamų mokestį nuo investicinės veiklos pajamų tik jas išsiėmę iš investicinės sąskaitos. Tai būtų reikšmingas administracinės naštos palengvinimas tiek gyventojams, tiek bankams (neberekėtų teikti duomenis VMI apie kiekvieną įplaukų atvejį), o mokesčių administravimas šioje srityje supaprastėtų ir atpigėtų (neberekėtų kaupti informacijos ir tikrinti kiekvieno įplaukų atvejo).

Esant reikalui, Investuotojų Forumo mokesčių darbo grupės nariai yra pasirengę detaliau pristatyti čia pateiktus pasiūlymus.

Pagarbiai,

Vykdomoji direktorė

Rūta Skyrienė